

Отримано: 17 листопада 2013 р.

Прорецензовано: 2 грудня 2013 р.

Прийнято до друку: 20 грудня 2013 р.

Константюк Н. І. Фінансове забезпечення охорони здоров'я як важливий компонент інвестицій в людський капітал / Н. І. Константюк // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»: збірник наукових праць / ред. кол.: І. Д. Пасічник, О. І. Дем'янчук. – Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2013. – Випуск 24. – С. 179–183.

УДК 336.145

JEL Classification: I11

Наталія Іванівна Константюк,

*кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, обліку і контролю
Тернопільського національного технічного університету ім. І. Пулюя*

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ЯК ВАЖЛИВИЙ КОМПОНЕНТ ІНВЕСТИЦІЙ У ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ

Людський капітал стає одним із основних видів капіталу в глобальній економіці. Але, як і будь-який інший вид капіталу, він потребує інвестицій. Охорона здоров'я, поряд з вищою освітою та соціальним захистом, є ключовим видом інвестицій у розвиток людського капіталу. Останній, своєю чергою, є основою інноваційного та економічного розвитку держав, націй, міждержавних об'єднань. Людський капітал продукує нові знання, які є ключем до майбутнього. Виходячи з цього, стратегічно важливе значення має фінансування розвитку людського капіталу, відповідальність за яке лежить більшою мірою саме на державі.

Ключові слова: економічний розвиток, людський капітал, охорона здоров'я, фінансування охорони здоров'я, інвестиції.

Наталья Ивановна Константюк,

*кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры финансов, учета и контроля
Тернопольского национального технического университета им. И. Пулюя*

ФИНАНСОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ КАК ВАЖНЫЙ КОМПОНЕНТ ИНВЕСТИЦИЙ В ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ КАПИТАЛ

Человеческий капитал становится одним из основных видов капитала в глобальной экономике. Как любой другой вид капитала, он нуждается в инвестициях. Здравоохранение, наряду с высшим образованием и социальной защитой, является ключевым видом инвестиций в развитие человеческого капитала. Последний, в свою очередь, является основой инновационного и экономического развития государств, наций, межгосударственных объединений. Человеческий капитал производит новые знания, которые являются ключом к будущему. Исходя из этого, стратегически важное значение имеет финансирование развития человеческого капитала, ответственность за которое лежит в большей степени именно на государстве.

Ключевые слова: экономическое развитие, человеческий капитал, здравоохранение, финансирование здравоохранения, инвестиции.

Nataliia Ivanivna Konstantiuk,

*PhD in Economics, associate professor of Department Finance, Accounting and Control
of Ternopil State Technical University named after I.Puliu*

FINANCING OF HEALTH CARE AS AN IMPORTANT COMPONENT OF INVESTMENT INTO HUMAN CAPITAL

Human capital is becoming one of the main types of capital in the global economy. But as any other capital it needs investments. The system of health care, as well as higher education and social protection, is the major investments in the development of human capital. The latter, in its turn, is the basis of innovation and economic development of states, nations and intergovernmental alliances. Human capital produces new knowledge, which is the key for the future. As the result, the funding of the human capital development, for which the country is mostly responsible, becomes of strategic importance.

Keywords: economic development, human capital, health care, financing of health care investments.

Постановка проблеми. Існує кілька видів інвестицій у розвиток людського капіталу, це зокрема вища освіта, охорона здоров'я та соціальний захист населення. Досить багато уваги приділено системі вищої освіти як основному виду інвестицій у людський капітал. Проте інвестиції в людський капітал також реалізуються через охорону здоров'я та інші пов'язані заходи, які дозволяють людям бути більш економічно ефективними. Це питання на теренах вітчизняної науки є мало дослідженим та потребує

глибокого вивчення, оскільки людський капітал нерозривно пов'язаний із самою людиною, тому повноцінне здоров'я індивіда прямо пропорційно впливає на ефективність людського капіталу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження проблем фінансування охорони здоров'я в Україні віднайшли відображення у науковій літературі, зокрема у публікаціях О. Басової, К. Вишньовської, М. Волошин, Ю. Гайдаєва, В. Зеленевица, Н. Карпишин, І. Комарової, М. Комуницької, З. Лободіної, Б. Мишолівського, О. Петренка, Т. Попченко, Т. Підвисоцької. Проте глобалізаційні процеси та економіка знань, які мають прямий вплив на економічний розвиток національного та світового господарства, вимагають нових підходів до фінансування охорони здоров'я як одного з найвагоміших видів інвестицій у розвиток людського капіталу. А без людського капіталу сьогодні неможливий жоден прогрес у всіх сферах буття.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є вивчення взаємозв'язку між фінансуванням охорони здоров'я та економічним зростанням країни, а також порівняльний аналіз видатків на охорону здоров'я як інвестицій у розвиток людського капіталу.

Завданнями дослідження є:

- дослідити зв'язок між охороною здоров'я та економічним зростанням країни;
- аналіз видатків на охорону здоров'я в розвинутих країнах;
- аналіз видатків на охорону здоров'я в Україні;
- подання пропозицій щодо покращення фінансової ситуації в галузі охорони здоров'я України.

Виклад основного матеріалу. Економісти, демографи, і політики давно обговорюють взаємозв'язок між системою охорони здоров'я та економічним благополуччям. Чимало досліджень показали, що погано розвинута система охорони здоров'я, недостатнє її фінансове забезпечення негативно впливає на вікову структуру населення країни, у якій переважають особи непрацездатного віку.

Підвищення ефективності системи охорони здоров'я позитивно впливає на зростання доходів та накопичення активів як на рівні домогосподарств, так і на рівні держави. Варто зазначити, що здорові люди працюють краще та є фізично і розумово сильнішими, отже, більш імовірно, будуть продуктивними, щоб отримувати вищі доходи. Здорові люди живуть довше, відповідно мають більше можливостей для отримання економічних вигод від інвестицій у людський капітал.

Поліпшення здоров'я призводить до більшої тривалості життя, що може привести до більш високого рівня заощаджень фізичних осіб. Збільшення заощаджень населення зменшує тиск на систему пенсійного забезпечення та створює додаткові фінансові ресурси, які можуть бути використані для майбутніх інвестицій і накопичення активів.

Оцінки окремих досліджень показують, що поліпшення здоров'я людей пов'язане з більш високими доходами. Люди у відмінному здоров'ї мають доходи на 10–13 відсотків вищі, ніж ті, хто має більш слабе здоров'я. Сім'ї, що мають належний догляд за здоров'ям, здатні продукувати на 25 % більше активів, ніж сім'ї, які позбавлені належної охорони здоров'я. Це дозволяє їм переводити більшу частку цих активів у фінансові заощадження, ювелірні вироби, нерухомість та споживчі товари тривалого користування, що в майбутньому може бути використано для фінансової підтримки й забезпечення особистих потреб у пенсійному віці [10].

Поліпшення доступу до послуг з охорони здоров'я може також сприяти економічному розвитку та допомогти окремим особам і сім'ям вирватися з бідності. Існує велика кількість досліджень, які доводять прямий зв'язок між системою охорони здоров'я та економічним зростанням суспільства. результатами.

Отже, між здоров'ям нації та економічним розвитком, добробутом і багатством країни існує тісний взаємозв'язок. Для того, щоб скористатися вигодами з цієї ситуації, держава та окремі громадяни повинні інвестувати більше ресурсів у галузь охорони здоров'я, що в кінцевому підсумку підвищить продуктивність людського капіталу. У таблиці 3 подано видатки на охорону здоров'я окремих країн.

Як бачимо з таблиці 1, найвищими є видатки на охорону здоров'я в США, які становили 17,9% ВВП у 2011 році. Наступними йдуть Європейські країни, де видатки на охорону здоров'я становлять більше 10%, а саме – Австрія, Бельгія, Данія, Франція, Німеччина, Греція, Нідерланди, Португалія, Сербія, Швейцарія. Також високими є видатки на систему охорони здоров'я в Канаді, Новій Зеландії, Австралії, Норвегії, Фінляндії, Грузії, Ірландії, Ісландії, Італії, Японії, Молдові, Словенії, Швеції – в цих країнах частка видатків на охорону здоров'я коливається в межах 9–10% ВВП.

Видатки на охорону здоров'я в Україні становили 7,2% ВВП у 2011 році, попередні два роки вони становили 7,8% ВВП. Тобто простежується спадаюча динаміка обсягів цих витрат. Фінансування галузі охорони здоров'я знаходиться на суттєво нижчому рівні у порівнянні з економічно розвинутими країнами. Крім того, якщо взяти до уваги абсолютні видатки на фінансування системи охорони здоров'я, то вони будуть ще меншими через постійно спадаючі обсяги ВВП впродовж останніх років [6, с. 64].

Таблиця 1
Видатки на охорону здоров'я, у відсотках до ВВП [9]

Країна	2008	2009	2010	2011
Австрія	10.5	11.1	11.0	10.6
Австралія	8.8	9.0	9.0	9.0
Бельгія	10.0	10.7	10.5	10.6
Білорусія	5.9	6.1	5.6	5.3
Болгарія	7.0	7.2	7.6	7.3
Бразилія	8.3	8.8	9.0	8.9
Великобританія	8.7	9.7	9.6	9.3
Греція	10.9	11.2	10.8	10.8
Грузія	9.0	10.2	10.2	9.9
Данія	10.2	11.5	11.1	11.2
Ізраїль	7.7	7.7	7.7	7.7
Індія	3.9	3.9	3.7	3.9
Індонезія	2.8	2.9	2.8	2.7
Ірландія	8.8	9.4	9.2	9.4
Ісландія	9.1	9.6	9.3	9.1
Іспанія	8.9	9.6	9.6	9.4
Італія	9.0	9.5	9.5	9.5
Канада	10.3	11.4	11.4	11.2
Кіпр	6.9	7.2	7.4	7.4
Куба	10.8	11.7	10.2	10.0
Латвія	6.6	6.8	6.7	6.2
Литва	6.6	7.5	7.0	6.6
Люксембург	7.2	8.2	7.9	7.7
Маршалові острови	18.8	18.9	17.1	16.5
Мексика	5.8	6.4	6.3	6.2
Молдова	11.4	12.5	11.7	11.4
Нідерланди	11.0	12.0	12.1	12.0
Німеччина	10.7	11.7	11.5	11.1
Нова Зеландія	9.3	10.0	10.1	10.1
Норвегія	8.6	9.7	9.3	9.1
Польща	6.9	7.2	7.0	6.7
Португалія	10.2	10.8	10.7	10.4
Румунія	5.4	5.6	5.9	5.8
Сербія	10.4	10.5	10.4	10.4
Словаччина	8.0	9.2	9.0	8.7
Словенія	8.3	9.2	9.0	9.1
США	16.6	17.7	17.6	17.9
Угорщина	7.5	7.7	7.8	7.7
Україна	6.6	7.8	7.8	7.2
Фінляндія	8.3	9.2	9.0	8.9
Франція	11.0	11.7	11.7	11.6
Чехія	6.8	8.0	7.5	7.4
Швеція	9.2	9.9	9.6	9.4
Японія	8.6	9.5	9.2	9.3

За даними Інституту соціології НАНУ, серед найнеобхідніших потреб найменш задоволеними є потреби громадян у здоров'ї – 51,3%, крім того, 58,8% громадян не вистачає необхідної медичної допомоги; продуктів харчування – 43,6%; якісного житла – 40,9% [7, с. 212].

За оцінками експертів Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), при рівні витрат на охорону здоров'я нижчому 5% обсягу ВВП економіка стає неефективною.

Здоров'я нації є необхідною умовою для економічного процвітання. Саме воно впливає на економічні результати з точки зору продуктивності праці, робочої сили, людського капіталу й державних витрат.

Концепція людського капіталу в її сучасному вигляді стала закономірним результатом генезису світової економічної та філософської думки. Передусім вона пов'язана з розвитком концепції капіталу. В. Петті першим висловив ідею про те, що люди з їхніми виробничими здібностями являють собою багатство [2, с. 22].

Теорія людського капіталу вивчає залежність між доходами працівника підприємства, держави та знаннями, досвідом і здібностями цього працівника. Першим, хто довів цю залежність, був Адам Сміт. В основній праці «Дослідження про природу і причини багатства народів» він писав, що вирішальне значення у виробництві багатства належить саме працівникові, його навичкам та здібностям. Зростання продуктивності корисної праці залежить передусім від підвищення вправності та вміння працівника, а потім від покращення машин та інструментів, за допомогою яких він працює. Д. Рікардо відставання країн в економічному розвитку пояснював, поряд з іншими причинами, «нестачею освіти в усіх верствах народу».

Теорія капіталу І. Фішера стала основою для виникнення різноманітних альтернативних концепцій людського капіталу. Їх автори включають у поняття «людський капітал» не лише знання та вміння людей, не лише їхню здатність до праці, а й фізичні, психологічні, світоглядні, суспільні, культурні риси і здібності людей.

У другій половині ХХ ст. теорія людського капіталу набула бурхливого розвитку і сформувалася як самостійний напрям світової економічної думки завдяки роботам американських вчених Гарі Беккера, Якоба Мінсера, Теодора Шульца та ін. Т. Шульц першим опублікував комплексні роботи з теорії людського капіталу: «Формування капіталу освіти» (1960 р.) і «Інвестиції в людський капітал» (1961 р.) [2, с. 25].

З позиції теорії людського капіталу, доходи людей є закономірним підсумком раніше прийнятих рішень. Тобто людина, приймаючи те чи інше рішення, може безпосередньо впливати на розмір своїх майбутніх доходів. Можна значно збільшувати майбутні доходи, вкладаючи кошти у свою освіту та професійну підготовку, здоров'я, культуру, збільшуючи тим самим свій власний (приватний) людський капітал.

Отже, країні для сталого економічного зростання необхідно забезпечити належний розвиток людського капіталу, який стає основним чинником розвитку економіки на сучасному етапі. Забезпечити розвиток людського капіталу можна шляхом інвестицій, які мають свої особливості, що відрізняє їх від інших видів інвестицій:

- ефективність інвестицій у людський капітал безпосередньо залежить від самої людини, і чим раніше зроблені ці інвестиції, тим вищою буде їхня ефективність. Але, іншою особливістю інвестицій в людський капітал є те, що більш якісні та постійні інвестиції мають більш високу і тривалу віддачу;

- людський капітал, як і будь-який інший вид капіталу, схильний до фізичного і морального зносу, але також може накопичуватися й рости. Накопичення людського капіталу здійснюється в процесі періодичного навчання працівника та накопичення виробничого досвіду. Якщо цей процес не переривається, то можна поліпшити та збільшити якісні й кількісні характеристики людського капіталу;

- під час накопичення людського капіталу його прибутковість підвищується до певної межі, тобто до активного працездатного віку, а потім різко знижується;

- у порівнянні з іншими формами капітальних вкладень, інвестиції в людський капітал є найбільш прибутковим як для окремого індивіда, так і для всього суспільства.

Інвестиції в людський капітал стали основним підґрунтям стійкого економічного розвитку Сполучених Штатів наприкінці ХХ століття. Саме США мають найбільший обсяг людського капіталу, який становить близько трьох чвертей всього національного багатства країни. Яскравим підтвердженням цьому є дані, подані в таблиці 1, згідно з якими США лідирують в обсягах інвестицій в охорону здоров'я населення.

Висновки. Важливим напрямом розвитку людського капіталу має стати підвищення рівня добробуту населення в Україні, який можливий через покращення ефективності функціонування системи охорони здоров'я та її доступності. Саме цим сферам уряд країни повинен приділити належну увагу, забезпечивши їх достойне фінансування, що в кінцевому результаті призведе до економічного зростання в державі та суспільного добробуту.

Уряду країни потрібно збільшити державні видатки на систему охорони здоров'я, оскільки збільшення витрат на охорону здоров'я та соціальний захист населення означає збільшення інвестицій у розвиток людського капіталу. Також доцільно стимулювати приватні інвестиції у розвиток людського капіталу за допомогою різноманітних податкових, грошово-кредитних важелів.

Здійснюючи як державні, так і приватні інвестиції у розвиток людського капіталу, необхідно змінити орієнтири – з короткострокових на довгострокові, адже на отримання віддачі від інвестицій у людський капітал потрібно більше часу, ніж при здійсненні інвестицій в інші форми капіталу, та процес віддачі цих інвестицій значно довший.

Для збереження та зміцнення здоров'я населення потрібно своєчасно забезпечити доступність медичних послуг, незалежно від рівня доходів та місця проживання. Також доцільно проводити пропаганду здорового способу життя, що призведе до зниження державних витрат при наданні медичної допомоги.

Література:

1. Волошин М. Роль держави у зростанні видатків на розвиток людського капіталу / М. Волошин // Економічний вісник університету: збірник наукових праць учених та аспірантів ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». – 2010. – № 14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Evu/2010_14/Voloshin.pdf.
2. Грішнова О. А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки / О. А. Грішнова. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2001. – 254 с.
3. Досвід країн Європи у фінансуванні галузі охорони здоров'я: уроки для України. [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/documents/virtual_library/14_reviewbook.
4. Комарова І. В. Бюджетне фінансування охорони здоров'я громадян України як складової людського капіталу / І. В. Комарова // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – № 3 (11). – 2010. – С. 94–100.
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Соціальний захист населення України. Статистичний збірник. – Київ, 2012. – 119 с.
7. Холод Н. М. Розподіл доходів та бідність у перехідних економіках : монографія / Назар Холод. – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2009. – 442 с.
8. Financing social protection: the employment effect. OECD Employment Outlook, 2007. [Web-resource]. Currently available at: <http://www.oecd.org/els/emp/40776791.pdf>.
9. Health expenditure, total (% of GDP). [Web-resource]. Currently available at: <http://data.worldbank.org/indicator/SH.XPD.TOTL.ZS>.
10. Shareen Joshi. Reproductive health and economic development: what connections should we focus on? [Web-resource]. Currently available at: <http://www.prb.org>.
11. World Development Report 2007: Development and the Next Generation. – World Bank, 2007. – 336 p. [Web-resource]. Currently available at: <http://data.worldbank.org>.
12. Elita Jermolajeva, Daina Znotiņa. Investments in the Human Capital for Sustainable Development of Latvia [Web-resource]. Currently available at: <http://www.regionalstudies.org>.